

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

II міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

11 квітня 2017 року

**Харків
ХНПУ
2017**

УДК 37.014:37.018.32(091)

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ШКІЛ В УКРАЇНІ (1920-1930 рр.)

С. Є. Лупаренко, м. Харків

У роботі розкрито освітню діяльність сільськогосподарської школи при Охтирському дитячому містечку, Богодухівської та Вовчанської сільськогосподарських шкіл. Охарактеризовані їх мета (виховання корисного, здорового, працездатного члена суспільства, який має організаторські навички і проникнутий громадськими інститутами, умілого знавця, техніка, агронома) і структура. Визначені форми організації та методи навчання, особливості здійснення просвітньої роботи в сільськогосподарських школах.

Ключові слова: сільськогосподарська школа, освітня діяльність, діти, форми організації навчання, методи навчання, просвітня робота.

This work has revealed the educational activity of an agricultural school at Okhtyrka children's town, Bogodukhiv and Vovchansk agricultural schools. The purpose and the structure of agricultural schools have been characterized. The purpose was upbringing the helpful, healthy, active working person who has managerial skills, cooperates with public institutions and who is a skilled expert, technician and agriculturist. The organizational forms and methods of education, the peculiarities of realization of educational work have been determined.

Key words: agricultural schools, educational activity, children, organizational forms of training, methods of education, educational work.

Характерними особливостями періоду 1920-1930 рр. було зростання кількості безпритульних дітей, складні соціально-економічні умови життя населення, держави й дитячих закладів, що зумовлювалося безробіттям, низьким матеріальним рівнем існування багатьох сімей, недоступністю системи освіти для певної частини дітей, наслідками війни та економічної політики, соціально-психологічним кліматом перехідного періоду тощо. У надзвичайно складних умовах здійснювалися пошуки шляхів покращення стану безпритульних дітей, докладалися колосальні зусилля, аби змінити, поліпшити цю ситуацію.

З огляду на це, урядом було прийняте рішення про запровадження системи соціального виховання, яка мала на меті замінити сімейне виховання і здійснити «організацію» дитинства. Це спричинило зміну парадигми освіти (від дитини як центру педагогічного процесу освіта перейшла до висунення на передній план оточення), розвиток дитячого і молодіжного руху, активну діяльність держави і громадськості з організації дитячого дозвілля та значне поширення державних дитячих закладів. Одними із таких закладів, що діяли в системі соціального виховання, були сільськогосподарські школи (агрошколи), які своєю діяльністю розв'язували низку проблем держави: надавали притулок бездоглядним дітям, забезпечували їх освітою та доглядом; сприяли поширенню комуністичної ідеології серед молодого покоління; зменшували державні витрати на забезпечення дітей (адже сільськогосподарські школи знаходилися переважно на самозабезпеченні).

Основною метою агрошколи було виховання корисного, здорового, працездатного члену суспільства, який має організаторські навички і проникнутий громадськими інститутами, умілого знавця, техника, агронома [1].

До структури агрошколи входили різні комісії, зокрема: [1]: господарча (здійснювала облік обладнання будинку, керувала ремонтом, розподіляла дітей, які щойно прибули; організовувала роботу в їдальні); санітарна (стежила за гігієною колективу, чистотою приміщень, одягу, тіла, організовувала проведення медоглядів); шкільна (готувала загальні збори, складала характеристики на дітей, брала участь у роботі педагогічної ради); будинкова (відала роботою в їдальні, розподілом одягу, взуття й обладнання дітей); трудова (вела облік відвідування занять, організовувала розподіл робочої сили за видами праці з урахуванням віку дітей та їхньої черги); культурна (займалася проведенням гурткової та культурно-просвітньої роботи).

Як правило, тривалість навчання в сільськогосподарських школах була 3 роки (зазвичай приймали підлітків віком від 13 років).

Навчальні плани агрошкіл містили загальноосвітні (українська мова, російська мова, математика, суспільствознавство, економічна географія, гігієна і фізкультура, графічна грамота), загальнотехнічні (фізика з метеорологією, хімія з мінералогією, ботаніка з фітопатологією, геодезія та креслення, зоологія з ентомологією) і фахові дисципліни (рослинознавство з насінництвом, сільськогосподарські машини та будинки, зоотехніка, сільськогосподарська економія з організацією господарства, кооперація та колективізація).

Навчально-практичні заняття передбачали роботу в кабінетах, клубі, на складі, здійснення ремонту, самостійну проробку певної побутової проблеми, результати чого демонструвались іншим учням і педагогам.

У сільськогосподарських школах використовувалися такі форми навчання, як: лекції (розкривалися практичні моменти сільськогосподарської роботи, умови її здійснення); практикуми (включали вправи і практичні роботи на полях, у кабінетах, лабораторіях, парниках); семінари. Основними були групові (переважно ланкові), а також масові й індивідуальні заняття.

Серед методів навчання найпоширенішими були [1; 2; 3]:

- активно трудовий (учні набували знання під час виконання своїх робіт і чергувань);
- екскурсійно-наочний (так, уся група йшла до поля, лука, саду, городу, заводу, сільськогосподарських товариств і безпосередньо знайомила з улаштуванням приміщень, якістю кормів, їх зберіганням, підготовкою ґрунту, перевіркою сіялок, посівом, зростанням, доглядом, збиранням сільськогосподарських рослин, переробкою сільськогосподарських продуктів на заводах, організацією сільськогосподарських колективів, їхньою роботою);
- лабораторно-ланковий (матеріал з окремих питань і дисциплін пророблявся учнями самостійно в ланках, потім за вибором викладача один учень із ланки робив доповідь. Під час доповідей виявлялися помилки, які могли допустити учні ланки, уточнювалися деталі, розкривалися складні і незрозумілі моменти, робилися висновки з тим, аби всі учні курсу добре опанували цей матеріал);

- наочні (збирання і розбирання машин, налагоджування їх для роботи, підготовка кормів, підрізання дерев);
- словесні (лекції, бесіди, конспектування).

Перевірка знань проводилася шляхом словесних відповідей, письмових робіт, доповідей у школі, селах тощо. Результатами такої перевірки знань було те, що контроль витримували близько 88 % учнів.

Просвітня робота в сільськогосподарських школах передбачала проведення учнями та персоналом шкіл агітаційної пропаганди серед населення та участь у роботі різних установ, державних органів і організацій.

Так, учні агрошкіл розбивалися на гуртки і проводили в селах доповіді (з питань годування, утримання й догляду за сільськогосподарськими тваринами, кормодобування, вирощування молодняка, розведення і покращення місцевого тваринництва, його значення в сільському господарстві тощо), вистави і концерти, передавали сортове насіння селянам, надавали поради з ведення господарства, організували сільськогосподарські курси, гуртки [3].

Окрім того, співробітники й учні агрошкіл брали участь у роботі різних організацій, державних органів. Наприклад, учні Вовчанської агрошколи співпрацювали з комітетами незаможних селян; представники школи брали участь у роботі Вовчанського районного виконкому, Вовчанського фабрично-заводського учнівства, Харківської сільськогосподарської досвідної станції, кооперативних установ, нарадах, що проводилися цими установами, організації та проведенні сільськогосподарських виставок, конкурсах, заходах по боротьбі зі шкідниками тощо. Фахівці школи відвідували Харківську сільськогосподарську досвідну станцію, стежили за її поточними роботами, отримували інструкції і насіння. У свою чергу, працівники станції брали участь у проведенні випускних іспитів і запрошували учнів на роботу до станції [3].

Отже, сільськогосподарські школи спрямовувалися на виховання здорового, працездатного члена суспільства, умілого знавця, техника, агронома, робили значний внесок у розв'язання питання дитячої безпритульності та бездоглядності. Завдяки використанню різноманітних форм і методів навчання в агрошколах здійснювалася ефективна освітня діяльність, що передбачала навчально-виховну роботу серед учнів та просвітню роботу з населенням.

Список використаних джерел

1. Державний архів Харківської області (ДАХО). Фонд Р 858 – Харьковская Окружная Инспектура Народного Образования. 1923-1930 гг. Оп. 2, дело 18 – Материалы о деятельности сельскохозяйственной школы при Ахтырском детском городке. 1924-1926 гг. – 62 л.
2. ДАХО. Фонд Р 858. Оп. 2, дело 19 – Материалы о деятельности Богодуховской сельскохозяйственной школы. 1925-1926 гг. – 32 л.
3. ДАХО. Фонд Р 858. Оп. 2, дело 20 – Материалы о деятельности Волчанской сельскохозяйственной школы. 1924-1926 г. – 47 л.